

Μίλιον στην Κωνσταντινούπολη

Περίληψη :

Το Μίλιον στην Κωνσταντινούπολη ήταν αρχικά μια στήλη από την οποία ξεκινούσε η Μέση οδός. Στο χώρο αυτό οικοδομήθηκε ένα τετράγωνο θολωτό κτήριο. Αποτελούσε το σημείο αναφοράς για τη μέτρηση του μήκους όλων των οδών και των αποστάσεων της αυτοκρατορίας.

Χρονολόγηση

324-1453

Γεωγραφικός εντοπισμός

ΒΔ της Αγίας Σοφίας (:)

1. Γενικά

Το Μίλιον¹ στην [Κωνσταντινούπολη](#) ήταν αρχικά μία στήλη από την οποία ξεκινούσε η [Μέση οδός](#).² Στη συνέχεια, στο χώρο της στήλης αυτής υψώθηκε ένα τετράγωνο οικοδόμημα, με θόλο που στηριζόταν σε μαρμάρινους κίονες. Αποτελούσε το σημείο από όπου μετρούνταν το μήκος όλων των οδών και οι αποστάσεις του ανατολικού τμήματος της αυτοκρατορίας.³ Στη συνέχεια, όχι μόνο το κτήριο αλλά όλη η περιοχή στα δυτικά του [Αυγουσταίου](#) καλούνταν Μίλιον.

2. Τοπογραφικά

Η ακριβής τοποθεσία του Μιλίου δεν είναι γνωστή, πιθανότατα όμως βρισκόταν στα ΒΔ της [Αγίας Σοφίας](#) και στα δυτικά του [Αυγουσταίου](#).⁴ Ορθωνόταν στην αφετηρία της Μέσης οδού, και από εκεί ο δρόμος κατευθυνόταν προς το [Φόρο](#) του Κωνσταντίνου στα δυτικά, ενώ στα βόρεια προς τα θερμά [λουτρά του Ζευξίππου](#). Στο σημείο όπου η Μέση οδός καταλήγει στη σημερινή πλατεία της Αγίας Σοφίας (Aya Sofya Meydanı) και στρέφεται προς τη λεωφόρο Aemdar αποκαλύφθηκε μία αψίδα και μία στήλη, που κατά τους ανασκαφείς πρέπει να ανήκουν στο Μίλιον, το οποίο, απ' ό,τι εικάζεται, πρέπει να βρισκόταν εδώ. Η κύρια πρόσοψή του στρεφόταν προς την ανατολή, προς την πλευρά του [Αυγουσταίου](#). Εδώ υπήρχε μια τοποθεσία επιστρωμένη με μάρμαρο, το «πλακωτόν του Μιλίου» ή «μαρμαρωτόν». Το τμήμα της Μέσης οδού που βρισκόταν μπροστά από το Μίλιον ονομαζόταν «αγορά του Μιλίου».⁵

Ετυμολογικά ο όρος προέρχεται από τη λατινική λέξη mille, μονάδα μέτρησης μήκους που αντιστοιχεί σε περίπου 1.500 μέτρα (από το mille passus, χίλια βήματα του Ρωμαίου στρατιώτη).⁶ Κατ' επέκταση, τα μιλιάρια ήταν στήλες κατά μήκος των ρωμαϊκών δρόμων που πάνω τους ήταν χαραγμένες πληροφορίες όπως οι αποστάσεις από την πρωτεύουσα αλλά και μεταξύ των πόλεων, οι οποίες δηλώνονταν με αριθμό, οι περιοχές τις οποίες διέσχισε ο δρόμος, αλλά και το όνομα του κατασκευαστή του δρόμου, καθώς και του αυτοκράτορα στον οποίο ήταν αφιερωμένο το έργο. Το σύστημα αυτό εισήχθη από τον [Ιούλιο Καίσαρα](#) και τελειοποιήθηκε από τον [Αύγουστο](#).⁷ Ο τελευταίος ανήγειρε το Miliarium aureum, μια επιχρυσωμένη μαρμάρινη στήλη στο κεντρικό φόρουμ της Ρώμης, από το οποίο ορίζονταν οι αποστάσεις προς τις πόλεις της αυτοκρατορίας. Πρέπει να αναφερθεί ότι όλες οι μεγάλες πόλεις των επαρχιών είχαν το δικό τους miliarium aureum.

3. Το Μίλιον στις πηγές

Το κτίσμα μνημονεύεται συχνά στις βυζαντινές πηγές, καθώς επρόκειτο για ένα από τα σημεία αναφοράς της

Μίλιον στην Κωνσταντινούπολη

Κωνσταντινούπολης. Βρισκόταν εξάλλου στην περιοχή της Αγίας Σοφίας και του Αυγουσταίου, εκεί όπου συνέβαιναν πολλά σημαντικά γεγονότα και χτυπούσε η καρδιά της πρωτεύουσας.

Εκείνος που κατά κόρον αναφέρεται στο Μίλιον είναι ο [Κωνσταντίνος Ζ' Πορφυρογέννητος](#), ο οποίος στο έργο του *Περί βασιλείου τάξεως* σημειώνει ότι το κτίσμα αυτό ήταν σημαντικό για την εθιμοτυπία της αυτοκρατορικής αυλής.⁸ Παραθέτει τις ονομασίες «μαρμαρωτών» ή «πλακωτόν του Μιλίου» αλλά και «καμάρα» ή «φουρνικό». Το Μίλιον αναφέρεται επίσης στα [Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως](#), ένα συμπίλημα που αφορά τα δημόσια οικοδομήματα, την τοπογραφία και τις παραδόσεις της Κωνσταντινούπολης. Τόσο στις *Παραστάσεις*⁹ όσο και στα *Πάτρια* του Ψευδο-Κωδινού¹⁰ γίνεται λόγος για τα αγάλματα που κοσμούσαν το μνημείο. Το Μίλιον αναφέρεται ως πύλη του αρχαίου (ίσως του σεβηριανού) τείχους. Ο Κεδρηνός στην ιστορία του περιγράφει το μνημείο ως διπλή [θριαμβική αψίδα](#), ενώ αναφέρεται και αυτός στα αγάλματα που το κοσμούσαν, *απαριθμώντας* μεταξύ άλλων και τους ανδριάντες δύο Ρωμαίων αυτοκρατόρων.¹¹ Εκτός όμως από τα [αγάλματα](#), στο Μίλιον στήθηκε τον 6ο αιώνα και το ωρολόγιο του [Ιουστινιανού Α'](#).¹²

Αρκετοί Βυζαντινοί χρονογράφοι αναφέρονται σε γεγονότα που συνέβησαν στο Μίλιον. Φαίνεται ότι ενίοτε εκτελούνταν εκεί δημόσια ποινές, κρίνοντας από τους αποκεφαλισμούς για τους οποίους γράφει ο [Θεοφάνης](#) στη [Χρονογραφία](#) του,¹³ αλλά και την τύφλωση του [Γεωργίου Πηγάνη](#) κατ' εντολήν του [Μιχαήλ Γ'](#) στο Μίλιον.¹⁴ Για διάφορα γεγονότα στο Μίλιον κατά τη διάρκεια της βασιλείας του [Αλεξίου Β' Κομνηνού](#), του [Ισαακίου Β' Αγγέλου](#) και του γιου του Αλεξίου Δ', καθώς και του Αλεξίου Ε' Δούκα Μούρτζουφλου, κάνει λόγο στο έργο του και ο [Νικήτας Χωνιάτης](#).¹⁵

4. Περιγραφή και ιστορία του μνημείου

Το Μίλιον οικοδομήθηκε από το [Μεγάλο Κωνσταντίνο](#) κατά το πρώτο μισό του 4ου αιώνα, κατά μίμηση του *Miliarium aureum* του Αυγούστου,¹⁶ στο πλαίσιο της μεταφοράς του κέντρου βάρους της αυτοκρατορίας από τη Δύση στην Ανατολή. Από τότε η μέτρηση των αποστάσεων γινόταν από την [Κωνσταντινούπολη](#). Η αρχική στήλη χρυσού πλαισιώθηκε με τετράπυλο, του οποίου οι αψίδες ήταν σταυροειδώς διατεταγμένες, ενώ το κεντρικό τετράγωνο στεγαζόταν με τρούλο.¹⁷ Το δάπεδο ήταν υπερυψωμένο και η πρόσβαση γινόταν με μνημειακή κλίμακα. Στο δάπεδο πακτώνονταν οι κίονες που έφεραν το θόλο.¹⁸ Η θέση του μνημείου στην περιοχή της Μέσης, του Αυγουσταίου και της Αγίας Σοφίας συνηγορούν για τη σημασία του στη ζωή της πόλης. Το ίδιο και η πληθώρα αγαλμάτων που το κοσμούσαν, σύμφωνα με τις πηγές.¹⁹ Ήδη κατά το πρώτο μισό του 4ου αιώνα το κτήριο το κοσμούσαν αγάλματα της [Τύχης](#), του Κωνσταντίνου και της Ελένης με το σταυρό ανάμεσά τους, ανδριάντες των αυτοκρατόρων [Τραϊανού](#) και [Αδριανού](#) έφιππων, καθώς και του [Θεοδοσίου Β'](#).

Τον 6ο αιώνα ο Ιουστινιανός Α' τοποθέτησε εκεί ένα ηλιακό ρολόι, ενώ επί [Ιουστίνου Β'](#) (565-578) κατασκευάστηκαν αγάλματα της συζύγου του Σοφίας, της κόρης του Αραβίας και της ανιψιάς του Ελένης.²⁰

Στο πρώτο μισό του 8ου αιώνα, και ενώ ήδη το μνημείο κοσμούσαν με ψηφιδωτές παραστάσεις των έξι Οικουμενικών Συνόδων, ο αυτοκράτορας [Βαρδάνης Φιλιππικός](#), οπαδός του [μονοθελητισμού](#) ο ίδιος, για να αντιταχθεί στην απόφαση της [Στ' Οικουμενικής Συνόδου](#), που καταδίκασε το μονοθελητισμό, εξέδωσε διάταγμα σύμφωνα με το οποίο μόνο οι πέντε πρώτες Οικουμενικές Σύνοδοι επρόκειτο να αναπαρασταθούν στις αψίδες του Μιλίου. Η παράσταση της Στ' Οικουμενικής Συνόδου καταστράφηκε και τη θέση της κατέλαβε ψηφιδωτό με τον αυτοκράτορα και τον [Πατριάρχη](#) Σέργιο. Ο διάδοχος του Βαρδάνη Αναστάσιος Β' πρόσθεσε εκ

Μίλιον στην Κωνσταντινούπολη

νέου ψηφιδωτή παράσταση της Στ' Οικουμενικής Συνόδου, όμως αργότερα ο [Κωνσταντίνος Ε'](#) αντικατέστησε και πάλι το ψηφιδωτό με παράσταση αρματοδρομίας του ευνοούμενού του αρματοδρόμου Ουρανικού.²¹

Το Μίλιον αποτελούσε κομβικό σημείο μέσα στη βασιλεύουσα, από το οποίο περνούσε καθημερινά μεγάλο πλήθος. Αποτελούσε εθιμοτυπικό σταθμό πολλών αυτοκρατορικών πομπών, το σημείο όπου ο αυτοκράτορας δεχόταν τις τιμές των [Βενέτων](#) ή των Λευκών. Λόγω της θέσης του αλλά και της κατασκευής του φαίνεται ότι μπορούσε να αποτελέσει ορμητήριο σε περιόδους στάσεων²² αυτό συνέβη τον 6ο αιώνα, στη [στάση του Νίκα](#), και στο τέλος του 11ου αιώνα, οπότε διεξήχθησαν εκεί συγκρούσεις μεταξύ του [Νικηφόρου Γ' Βοτανειάτη](#) και του Αλεξίου Α' Κομνηνού.

Στη μεγάλη πυρκαγιά που κατέστρεψε την πόλη το 1204 κατά τη διάρκεια της [άλωσης](#) από τους [Σταυροφόρους](#), το Μίλιον παραδόθηκε στις φλόγες.²³ Στο τέλος του 13ου αιώνα με αυτοκρατορικό διάταγμα η περιοχή πέρασε στη δικαιοδοσία της Αγίας Σοφίας.

Το Μίλιον δε φαίνεται ότι προσέλκυε πλέον την προσοχή των προσκυνητών και των ταξιδιωτών που επισκέπτονταν την Κωνσταντινούπολη. Στις αρχές του 15ου αιώνα, ο Buondelmondi απλώς υπαινίσσεται την ύπαρξη του μνημείου, ενώ το 16ο αιώνα ο Pierre Gylles αναφέρεται στο Μίλιον σαν να επρόκειτο για ένα μνημείο που είχε πλέον χαθεί.²⁴ Για το τέλος του μνημείου δεν είναι τίποτα γνωστό. Στις ανασκαφές του 1967-1968 ήρθαν στο φως θεμέλια τοίχου κι ένας μαρμαρίνος κίονας με τη βάση του, που όμως δεν επιτρέπουν να γίνει μια συνολική αποκατάσταση της εικόνας του κτίσματος.²⁵

---

1. Απαντώνται επίσης οι ονομασίες «Μιλιάριον», «αγίς» ή «καμάρα του Μιλίου», «φουρνικόν του Μιλίου» αλλά και «έμβολος του Μιλίου», βλ. Πασπάτης, Α.Γ., *Τα Βυζαντινά Ανάκτορα και τα πέριξ αυτών Ιδρύματα. Μεθ' ενός χάρτου τοπογραφικού* (Αθήναι 1885), σελ. 102-103.

2. *Oxford Dictionary of Byzantium* 2 (New York – Oxford 1991), σελ. 1346, βλ. λ. “Mese” (A. Kazhdan).

3. Talbot Rice, D., *Constantinople: Byzantium – Istanbul* (London 1965), σελ. 18.

4. Πασαδαίος, Α., *Ο Πατριαρχικός Οίκος του Οικουμενικού θρόνου* (Θεσσαλονίκη 1976), σελ. 45.

5. Guiland, R., *Étude de Topographie de Constantinople Byzantine* (Berlin – Amsterdam 1969), σελ. 29.

6. *Oxford Dictionary of Byzantium* 2 (New York – Oxford 1991), σελ. 1.373, βλ. λ. “Milion” (A. Kazhdan).

7. Smith, W., *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities* (London 1875), σελ. 762-763.

8. Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, *Περί βασιλείου τάξεως*, Reiske, J.J. (επιμ.), *De cerimoniis aulae byzantinae* I (CSHB, Bonn 1829). Εκτενή αναφορά στο κείμενο του Πορφυρογέννητου για το Μίλιον κάνει ο Αντωνιάδης, Ε.Μ., *Εκφρασις της Αγίας Σοφίας*² 1 (Αθήνα 1983), σελ. 53-54.

9. *Παραστάσεις Σύντομοι Χρονικά*, Preger, T. (επιμ.), *Scriptores originum Constantinopolitarum* 1 (Leipzig 1901, ανατ. 1975), σελ. 31-32, 38, 41-42.

10. Ψευδο-Κωδινός, *Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως*, Preger, T. (επιμ.), *Scriptores originum Constantinopolitarum* 2 (Leipzig 1907, ανατ. 1975), σελ. 141, 166, 206-207.

Μίλιον στην Κωνσταντινούπολη

11. Γεώργιος Κεδρηνός, *Σύνοψις ιστοριών*, Bekker, I. (επιμ.), *Georgius Cedrenus Ioannes Scylitzae ope* 1 (CSHB, Bonn 1838), σελ. 564.
12. Γεώργιος Κεδρηνός, *Σύνοψις ιστοριών*, Bekker, I. (επιμ.), *Georgius Cedrenus Ioannes Scylitzae ope* 1 (CSHB, Bonn 1838), σελ. 650· Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, de Boor, C. (επιμ.), *Theophanes Chronographia* (Leipzig 1883), σελ. 216.
13. Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, de Boor, C. (επιμ.), *Theophanes Chronographia* (Leipzig 1883), σελ. 420, 442.
14. Γεώργιος Μοναχός, *Χρονικόν*, de Boor, C. – Wirth, P. (επιμ.), *Georgii Monachi Chronicon* 2 (Leipzig 1978), σελ. 745. Πρβλ. Συμεών Λογοθέτης, *Χρονογραφία*, Bekker, I. (επιμ.), *Leonis Grammatici Chronographia* (CSHB, Bonn 1842), σελ. 247.
15. Νικίτας Χωνιάτης, *Χρονική Διήγησις*, van Dieten, J. (επιμ.), *Nicetae Choniatae Historia* (CFHB 11.1, Berlin 1975), σελ. 235-236, 554-555, 572.
16. Müller-Wiener, W., *Bildlexikon zur Topographie Istanbuls* (Tübingen 1977), σελ. 216.
17. Πασαδαίος, Α., *Ο Πατριαρχικός Οίκος του Οικουμενικού θρόνου* (Θεσσαλονίκη 1976), σελ. 46. Επίσης βλ. Janin, R., *Constantinople Byzantine. Développement Urbain et Répertoire Topographique*² (Paris 1964), σελ. 103 και Mango, C., *The Brazen House. A Study of the Vestibule of the Imperial Palace of Constantinople* (Copenhagen 1959), σελ. 47.
18. Πασπάτης, Α.Γ., *Τα Βυζαντινά Ανάκτορα και τα περίξ αυτών Ιδρύματα* (Αθήνα 1885), σελ. 103.
19. Janin, R., *Constantinople Byzantine. Développement Urbain et Répertoire Topographique*² (Paris 1964), σελ. 103-104.
20. Müller-Wiener, W., *Bildlexikon zur Topographie Istanbuls* (Tübingen 1977), σελ. 216.
21. Guillard, R., *Étude de Topographie de Constantinople Byzantine* (Berlin – Amsterdam 1969), σελ. 28. Πρβλ. Mango, C., *Βυζάντιο. Η Αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης*² (Αθήνα 1990), σελ. 313· Mango, C., *The Art of the Byzantine Empire. 312-1453. Sources and Documents* (New Jersey 1972), σελ. 141, 153.
22. Guillard, R., *Étude de Topographie de Constantinople Byzantine* (Berlin – Amsterdam 1969), σελ. 28-29.
23. Guillard, R., *Étude de Topographie de Constantinople Byzantine* (Berlin – Amsterdam 1969), σελ. 29-30.
24. Η αναφορά του Buondelmonti δε θα πρέπει να εκληφθεί ως ασφαλής απόδειξη επιβίωσης του μνημείου μέχρι τις μέρες του, Guillard, R., *Étude de Topographie de Constantinople Byzantine* (Berlin – Amsterdam 1969), σελ. 30.
25. Müller-Wiener, W., *Bildlexikon zur Topographie Istanbuls, Byzantion – Konstantinopolis – Istanbul bis zum Beginn d. 17. Jh* (Tübingen 1977), σελ. 218.

Βιβλιογραφία :

	Mango C. , <i>The Brazen House. A Study of the Vestibule of the Imperial Palace of Constantinople</i> , Kopenhagen 1959, Arkæologisk-kunsthistoriske Meddelelser edgivet af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, 4.4
	Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος , <i>Περί βασιλείου τάξεως</i> , Reiske, J. (ed.), <i>Constantini Porphyrogeniti imperatoris de cerimoniis aulae Byzantinae libri duo, 1</i> , Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1829
	Müller-Wiener W. , <i>Bildlexikon zur Topographie Istanbuls, Byzantion – Konstantinopolis – Istanbul bis zum Beginn d. 17. Jhs.</i> , Tübingen 1977

Μίλιον στην Κωνσταντινούπολη

	Guilland R. , <i>Études topographiques de Constantinople byzantine, vols I, 2</i> , Berlin – Amsterdam 1969
	Janin R. , <i>Constantinople byzantine. Développement urbain et répertoire topographique</i> , 2, Paris 1964
	Gilles P. , <i>The antiquities of Constantinople</i> , London 1729, Ball, J. (trans.)
	Mango C. , <i>The Art of the Byzantine Empire 312-1453</i> , 2nd ed., Toronto-London-Buffalo 1986
	Πασπάτης Α. , <i>Τα βυζαντινά ανάκτορα και τα περίξ αυτών Ιδρύματα. Μεθ' ενός χάρτου τοπογραφικού</i> , Αθήναι 1885
	Kazhdan A. , "Mese", A. Kazhdan et al. (ed.), <i>Oxford Dictionary of Byzantium</i> 2, Oxford-New York 1991

Δικτυογραφία :

	Milion - Byzantium 1200 http://www.byzantium1200.com/milion.html
	Milion - Wikimedia Commons http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Million1_2007.jpg

Γλωσσάριο :

	θριαμβική αρίδα, η Μνημειακή πύλη που ανεγειρόταν για την υποδοχή του νικηφόρου επικεφαλής των ρωμαϊκών λεγεώνων στρατηγού ή αυτοκράτορα.
	μονοθελητισμός, ο Δόγμα το οποίο αναπτύχθηκε τον 7ο αιώνα από τον πατριάρχη Σέργιο με σκοπό να επιτευχθεί συμβιβασμός μεταξύ ορθοδόξων και μονοφυσιτών στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Ο μονοθελητισμός πρέσβευε ότι ο Χριστός είχε δύο φύσεις αλλά μία θέληση. Παρά την προσπάθεια του αυτοκράτορα Ηρακλείου (610-641) να επιβάλει το νέο δόγμα, το 680 ο μονοθελητισμός καταδικάστηκε ως αιρετική διδασκαλία.
	Οικουμενική Σύνοδος ΣΤ' / Πενθέκτη / εν Τρούλλω (Κωνσταντινουπόλεως, 681/ 691) Η ΣΤ' ή Πενθέκτη ή «η εν Τρούλλω» Οικουμενική Σύνοδος συνεδρίασε στην Κωνσταντινούπολη δύο φορές, τα έτη 680 (Εκτη) και 691/2 (Πενθέκτη / εν Τρούλλω), με θέμα εργασιών την αποκατάσταση των σχέσεων μεταξύ των εκκλησιών Ανατολής και Δύσης και τη διευκρίνιση πρακτικών ζητημάτων καθημερινής διαβίωσης των χριστιανών.
	Τύχη, η Ως σύμβολο πλούτου και ευημερίας, η Τύχη είχε λάβει διαστάσεις θεότητας στον ελληνορωμαϊκό κόσμο (ταυτιζόταν με τη λατινική Fortuna) και συχνά συνδεόταν με πόλεις ως έκφραση και εγγύηση της επιτυχίας και της δύναμής τους. Εικονογραφικά ταυτιζόταν πολλές φορές με προσωποποίηση της πόλης, που έπαιρνε τη μορφή μιας θεάς με ιδιαίτερη σημασία για τη συγκεκριμένη αυτή πόλη.

Πηγές

Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, *Περί βασιλείου τάξεως*, Reiske, J.J. (επιμ.), *De cerimoniis aulae byzantinae* I (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1829).

Παραστάσεις Σύντομοι Χρονικαί, Preger, T. (επιμ.), *Scriptores originum Constantinopolitarum* 1 (Leipzig 1901, ανατ. 1975), σελ. 31-32, 38, 41-42.

Ψευδο-Κωδινός, *Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως*, Preger, T. (επιμ.), *Scriptores originum Constantinopolitarum* 2 (Leipzig 1907, ανατ. 1975), σελ. 141, 166, 206-207.

Γεώργιος Κεδρηνός, *Σύνοψις ιστοριών*, Bekker, I. (επιμ.), *Georgius Cedrenus Ioannes Scylitzae ope* 1 (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1838), σελ. 564, 650.

Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, de Boor, C. (επιμ.), *Theophanes Chronographia* (Leipzig 1883), σελ. 216, 420, 442.

Μίλιον στην Κωνσταντινούπολη

Γεώργιος Μοναχός, *Χρονικόν*, de Boor, C. – Wirth, P. (επιμ.), *Georgii Monachi Chronicon* 2 (Leipzig 1978), σελ. 745.

Συμεών Λογοθέτης, *Χρονογραφία*, Bekker, I. (επιμ.), *Leonis Grammatici Chronographia* (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1842), σελ. 247.

Νικήτας Χωνιάτης, *Χρονική Διήγησις*, van Dieten, J. (επιμ.), *Nicetae Choniatae Historia* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae, Series Berolinensis 11.1, Berlin 1975), σελ. 235-236, 554-555, 572.

Παραθέματα

Το Μίλιον στην αυτοκρατορική εθιμοτυπία σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Ζ' Πορφυρογέννητο

Δευτέρα της Διακαινησίμου (σελ. 51): δοχή θ' εν των φουρνικώ του Μιλίου. Υποστρεφόμενος ο αυτός δήμαρχος των Βενέτων μετά του δήμου του λευκού, ποιεί εκείσε δοχήν. Τα δε της ευφημίας άκτα άδονται παρά τε των κρακτών του λαού, καθώς και εν τοις λοιπαίς δοχαίς.

Στη γιορτή της Ανάληψης (σελ. 56): δοχή ιγ' εν τω φουρνικώ του Μιλίου. Υποστρεφόμενος ο δήμαρχος των Βενέτων μετά του δήμου του λευκού, ποιεί εκείσε την δοχήν. Και πάλιν μετά μικρόν της τοιαύτης δοχής δέχεται ο δημοκράτης των Πρασίνων, ήγγουν ο εκσκούβιτος, μετά του περατικού δήμου των Πρασίνων.

Κατά τη γιορτή της Πεντηκοστής (σελ. 63): Και από των εκείσε δηριγευόμενος ο βασιλεύς υπ' αυτών πάντων διέρχεται διά των εκσκουβίτων και των σχολών, και εξέρχεται την μεγάλην πύλην, και διερχόμενος διά μέσω του μιλίου και του Αυγουστέως εισέρχεται εν τη πύλη του ωρολογίου της μεγάλης εκκλησίας.

Οι δήμοι στο Μίλιον (σελ. 84): ...και δέχονται τον βασιλέα εν τω φόρω των περατικών Πρασίνων, εν τω πλακωτώ του μιλίου της πολιτικής μέρους των Πρασίνων, δέχονται τον βασιλέα εν τω ζευξίπτω των περατικών μερών Βενέτων, δέχονται τον βασιλέα εν τη χαλκή...

(σελ. 106-107): Είθ' ούτως το μέρος των Πρασίνων διασώζει μέχρι του φόρου. Είθ' ούτως το μέρος των Βενέτων της πολιτικής μέχρι του πραιτωρίου και πάλιν μέχρι του μιλίου. Μέρος των Βενέτων της πολιτικής μέχρι της καμάρας του μιλίου. Της πολιτικής το μέρος των Βενέτων δέχονται τον βασιλέα εν τω μιλίω, ήγγουν εν τη καμάρα, και διασώζουσι μέχρι του μαρμαρωτού. Των περατικών μερών Πρασίνων δέχονται τον βασιλέα εν τω μαρμαρωτώ και διασώζουσι μέχρι του ζευξίπτου.

Κυριακή των Βαΐων (σελ. 375): Δέχονται οι του μέρους των Βενέτων εν τη καμάρα του μιλίου, και του υπάρχου διερχομένου, ακτολογούσι ταύτα, δηλονότι έμπροσθεν αυτού προπορευόμενοι...

Επάνοδος Βασιλείου (σελ. 502): και διελθόντες την μέσην έως του μιλίου εισήλθον διά του εμβόλου εις το ωρολόγιον, και απέθεντο τα στέμματα εν τω ένδον της ωραίας πύλης μητατωρίω...

Επάνοδος Θεοφίλου (σελ. 506): ...και διοδεύσας ο βασιλεύς από των εκείσε διά του σίγματος και της προς τον Άγιον Μώκιον μέχρι του μιλίου. Εν τω μιλίω απέβησαν των ίππων οι της συγκλήτου και πεζεύοντες δηρίγευσαν έμπροσθεν του βασιλέως έως του φρέατος της Αγίας Σοφίας.

Μεγάλο Σάββατο (σελ. 185): κατελθών δε ο βασιλεύς τα γραδήλια του αθύρα, εξέρχεται επί το μίλιον, και διοδεύων την μέσην ανέρχεται εν τω φόρω και τελεί εκείσε άπαντα ακολουθώς, ον τρόπον ανωτέρω εδηλώθη.

Υπαπαντή (σελ. 156): και προσκυνήσαντες αλλήλους και ασπασάμενοι, διέρχεται μεν ο βασιλεύς διά του δεξιού μέρους του ναού, του νάρθηκος και του ωρολογίου... ιππεύσας δε από των εκείσε διέρχεται διά του μιλίου, φόρου τε και μακρού εμβόλου του Μαυριανού και του Πετρίου, και απέρχεται μέχρι της Παναγίας Θεοτόκου εν Βλαχέρναις.

Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, *Περί βασιλείου τάξεως*, Reiske, J.J. (επιμ.), *De cerimoniis aulae byzantinae* I (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1829).

Μίλιον στην Κωνσταντινούπολη

Παραστάσεις Σύντομοι Χρονικάί

Η στήλη του Θεοδοσίου στο Μίλιον (σελ. 31-2): Εν δε τω λεγομένω Μιλίω Θεοδοσίου στήλη ίστατο έφιππος χαλκή, ην ανεγείρας πολλά σιτηρέσια τη πόλει προστέθηκεν.

Σχετικά με τα αγάλματα που κοσμούσαν το μνημείο (σελ. 38-39): Άνωθεν της Χαλκής εν τω Μιλίω τω προς Ανατολήν Κωνσταντίνου και Ελένης άνωθεν της καμάρας. Ένθα και σταυρός και η Τύχη μέσον του σταυρού της πόλεως. Εν τω αυτώ Μιλίω Σοφίας της γυναικός Ιουστίνου του μετά τον μέγιστον Ιουστινιανόν και Αραβίας θυγατρός αυτής και Ελένης ανεψιάς Σοφίας ευμορφοτάτης πάνυ κεχρυσωμένη. Αρκαδίου και Θεοδοσίου υιού αυτού εν της πλησίον Θεοδοσίου στήλης του πατρός αμφότεραι έφιπποι. Είτε και σιτηρέσια εδόθη πολλά, εξαιρέτως δε τω πρασίνω μέρει κράζοντος του δήμου: ο γόνος Θεοδοσίου Κωνσταντίνου ενίκησεν.

Η παράδοση σχετικά με το Μίλιον (σελ. 41-42): Εν τω ωρέω Μιλίω Ηλίου Διός άρμα εν τετράσιν ίπποις πυρίνοις, ιπτάμενον παρά δύο στηλών, εκ παλαιών χρόνων υπάρχον. Ένθα Κωνσταντίνος ο μέγας ευφημίσθη μετά το νικήσαι Αζώτιον και Βύζαν και Αντην, κράζοντος του Βενέτου μέρους «είλες παλινόρσον μιάσθλην, ως δε δις ηβήσας μαίνεαι εν σταδίω», του δε Πρασίνου μέρους λέγοντος «ου χρῆζομέν σε λωβέ, οι θεοί ανώτεροι αυτού είλον». Του δε Ηλίου άρματος κατενεχθέντος εν τω Ιπποδρομίω, δορυφορούμενον εισήει στηλίδιον καινόν, παρά Κωνσταντίνου κατασκευασθέν, υπό Ηλίου φερόμενον Τύχη πόλεως.

Παραστάσεις Σύντομοι Χρονικάί, Preger, T. (επιμ.), *Scriptores originum Constantinopolitarum* 1 (Leipzig 1901, ανατ. 1975), σελ. 31-32, 38, 41-42.

Ο Ψευδο-Κωδινός για το Μίλιον

Αγάλματα που κοσμούσαν το Μίλιον (σελ. 166): Εν τη καμάρα του Μιλίου στήλαι Κωνσταντίνου και Ελένης εισίν. Ένθα και σταυρός οράται προς ανατολάς βασταζόμενος υπ' αυτών. Μέσον δε του σταυρού η Τύχη της πόλεως, κατήνιον κλειδωμένον και εστοιχειωμένον, του άπαντος είδους ανελλιπή είναι και νίκην πάσαν των εθνών επιφέρειν, του μηκέτι ισχύειν προσεγγίσαι ή προσψαύσαι εντός ή επιφοιτήσαι, αλλά πόρρω απέχειν και υπονοστέιν ως ηττωμένους. Η δε κλεις του κατηνίου κατεχώσθη εις τας βάσεις των κίωνων. Εν αυτώ δε τω Μιλίω στήλαι ίστανται Σοφίας της γυναικός Ιουστίνου του Θρακός και Αραβίας της θυγατρός αυτής και Ελένης ανεψιάς αυτής

Το Μίλιον αρχαία πύλη του Βυζαντίου (σελ. 141): Και ανέβαινεν εις τα Χαλκοπρατεία το τείχος έως του Μιλίου. Ην δε κακείσε πόρτα των Βυζαντιών χερσαία...

Η στήλη του Θεοδοσίου στο Μίλιον (σελ. 206-207): Εν τω λεγομένω Μιλίω Θεοδοσίου στήλη ίσταται εφ' ίππου χαλκού. Και εν τη χειρί κατέχει μήλον και στήλην ετέραν, ανδρείκελον άγαλμα έχον και στέφανον. ην ανεγείρας πολλά σιτηρέσια τη πόλει δέδωκεν. Οι δε κίονες οκτώ και οι ποδίσκοι ομοίως και των Αρτοπωλείων οι οκτώ κίονες και των Τζυκαλαρείων και της χαλκής έχουσιν ιστορίας πολλάς, ας καλύνας εχρύσωσε...

Ψευδο-Κωδινός, *Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως*, Preger, T. (ed.), *Scriptores originum Constantinopolitarum* 2 (Leipzig 1907, ανατ. 1975), σελ. 29-30, 104.

Ο Γεώργιος Κεδρηνός σχετικά με το Μίλιον

Αγάλματα αυτοκρατόρων (σελ. 564): Οτι επάνω της του μιλίου αφίδος ίστανται στήλαι δύο, του τε μεγάλου Κωνσταντίνου και της μητρός αυτού, μέσον έχουσαι σταυρόν, όπισθεν δε Τραϊανός έφιππος, έχων σύνεγγυς τον Αίλιον Αδριανόν ιππότην.

Το ωρολόγιον του Ιουστινιανού (σελ.656): Τούτου τω β' έτει ανεκαίνισεν εκ θεμελίων Ιουστινιανός την του θεού μεγάλην εκκλησιάν... Εποίησε δε και το ωρολόγιον του μιλίου.

Γεώργιος Κεδρηνός, *Σύνοψις ιστοριών*, Bekker, I. (επιμ.), *Georgius Cedrenus Ioannes Scylitzae ope* 1 (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1838).

Μίλιον στην Κωνσταντινούπολη

Χρονολόγιο

α' μισό 4ου αιώνα: Κατασκευή του Μιλίου και διακόσμησή του με περίοπτα έργα τέχνης

6ος αιώνας: Συμπλήρωση της διακόσμησης του Μιλίου με το ηλιακό ρολόι του Ιουστινιανού και με αγάλματα της αυτοκρατορικής οικογένειας επί Ιουστίνου Β'

α' μισό 8ου αιώνα: Διακόσμηση του μνημείου με ψηφιδωτές παραστάσεις των Οικουμενικών Συνόδων. Απομάκρυνσή τους από τον Κωνσταντίνο Ε' και αντικατάστασή τους με σκηνές ιπποδρόμου

1268-1271: Με αυτοκρατορικό διάταγμα περνά στη δικαιοδοσία της Αγίας Σοφίας

μετά το 1453: Ενδεχομένως συνεχίζει να υφίσταται μέχρι τα τέλη του 15ου αιώνα, οπότε και πλέον παύει να μαρτυρείται η παρουσία του

β' μισό 20ού αιώνα: Έρχονται στην επιφάνεια ελάχιστα κατάλοιπα του μνημείου, που όμως δεν επιτρέπουν την αποκατάστασή του